

den otvetydiga

Fritänkaren

Nr. 63 Januari 1998.

Sjätte årgångens andra nummer.

Innehåll :

Den svenska finkänsligheten	2
Owe Svahn in memoriam	3
Drömresan, del 8 (<i>bland läkare i Genua</i>)	4
Fritänkarens deficit	6
Katolsk antisemitism	6
Mendelssohn och Bach	6
Beethovens sonater, del 2	8
Julens filmer	9
<i>Asien & Tibet:</i>	11
Ödesresan, del 3 : Dharamsala	11
Dagens och gårdagens hippies, <i>av J.B.Westerberg</i>	13
Om Karmapa, <i>av Lars Olof Lidmo</i>	14
Expedition Tibet maj '97, del 7	14
Tibets tragedi	16
Den förträfflige mästaren Lin Yutang	18
Kulturkalender, februari 1998.	19

Fritänkaren är en alternativ oberoende kulturtidskrift för mest litteratur, musik och film men ägnar sig även gärna åt religion, politik och resor i avsikten att pejla de stora djupens underströmmar i världen och hålla koll på dem som ett slags spirituellt världsbarometer.

Den beräknas utkomma med minst 10 nummer årligen på svenska samt 2 på engelska.

Den har inga andra inkomster än sina prenumeranter.

Redaktion : Musikern C. Lanciai, Ankargatan 2 A, 41461 Göteborg, tel. 031-247887.

Postgiro : 621 39 94 - 4 ("*Fritänkaren*", C. Lanciai)

Årsprenumeration : 200 kr (även i Danmark och Norge)
(i Finland : 150 mk)

Tvåårsprenumeration: 300 kr

Redaktionsslut i detta nummer : 22.1.1998

Copyright © C. Lanciai med medarbetare

Letnany

54

Den svenska finkänsligheten.

I samtal med en turkiska, som bott 20 år i Sverige och talade god svenska, menade hon att hon aldrig hade träffat en ärlig svensk. Hon hade helt enkelt inte begripit sig på den svenska finkänsligheten.

Denna tar sig allehanda uttryck, men många menar att den ofta resulterar i direkt hyckleri, och de har tyvärr rätt. Ofta leder vanlig svensk finkänslighet till en pinsam tystnad och förträngning, som aldrig kan leda till någonting gott utan bara till motsatsen enligt problemet med att kontinuerligt sopa under mattan.

Däremot måste den svenska finkänsligheten ges det erkännandet att den förtjänar all respekt. När till exempel inte en enda tidning eller nyhetsbyrå vill besvara allmänhetens fråga vad Gudrun Schyman egentligen gjorde på biografen under pågående föreställning när hon druckit alltför många öl och inte kunde hitta toaletten, så är detta berömvärt. Men när inte en enda tidning eller diskussionspanel vill rota i sanningen om Ted Gärdestads öde, då han var en så populär sångare och det skulle vara stötande att nämna att han begick självmord, fastän det var detta han gjorde, har den svenska finkänsligheten redan kantrat över till hyckleri och ohälsosam förträngning, i synnerhet när det visar sig att Ted Gärdestad åt det ofelbara lyckopillret Prozac.

Därmed är vi ute i det sankaste av alla träsk, nämligen självmordsproblematiken med dess närmaste granne dödshjälpsproblematiken. I dessa dagar åkte en läkare i Göteborg fast för att ha givit dödshjälp åt två hopplöst döende cancerpatienter. En term som aldrig används är *barmhärtighetsmord*, fastän den ibland kommer närmast sanningen. Om en i cancer döende patient ber sin läkare att hjälpa henne dö, då hon är i ett sådant tillstånd att hon inte kan avsluta sitt liv själv, - är det då läkarens plikt att handla mot sitt samvete och tvinga patienten att leva och lida i några outhärdliga veckor till? Rent formellt är det det.

Man har ofta sett problematiken på bio i framför allt klassiska filmer som "Gökboet" och den franska "Betty, 37 grader på morgonen". I "Gökboet" tar indianen livet av Jack Nicholson sedan denne lobotomerats, för att befria honom. I Beneix' fantastiska film tar Bettys kavaljer livet av henne efter flera misslyckade självmordsförsök från hennes sida, vilka resulterat i att hon blivit ett paket. I båda fallen måste publiken tycka att mördarna gjorde rätt.

Området är hyperkänsligt, och varje individuellt fall måste bedömas enskilt. Det går inte att göra upp allmänna regler eller prejudikat.

Emellertid råder det en tämligen stark universell enighet i fördömandet av självmord som sådant. Både buddhismen och kristendomen, världens två ledande humanitära religioner, hävdar bestämt att självmord är det största brott mot livet man kan begå. Den enda religion som försvarar självmord är islam, om självmordet begås i islams namn i kamp mot de otrogna. En sådan vedertagen norm förädlar varken islam eller någon självmördare utan snarare tvärtom. Med moderna ögon sett framstår självmordet vanligen som det absoluta självsvåldet, egoismen och ensidigheten. Ofta har man hört om självmordskandidater som i sista stund tänkt på en annan än på sig själv och bara därigenom avstått från företaget. De flesta självmord misslyckas, och de flesta av dessa försök begås till följd av desperation, till exempel som resultat av misslyckande eller det outhärdliga trycket av prestationskrav. Många musiker har försökt begå självmord, till exempel Tjajkovskij, Artur Rubinstein och Robert Schumann. Van Gogh var en som lyckades. Många konstnärer klarar inte av konflikten mellan de krav de ställer på sig själva för konstens skull och deras fysiska begränsningar. Sådana självmordsfall är enbart tragiska.

Men det värsta med självmord är alla överens om att är, att det måste innebära obotliga traumata för de överlevande. Sällan förlåts en självmördare någonsin av sina närmaste. Såret förblir öppet för evigt, och det tänker självmördare sällan på: att de

genom att göra våld på sig själva därigenom även svårt skadar andra och det djupare än vad som är möjligt rent fysiskt.

Och det värsta som de överlevande då kan göra, och som finkänsliga svenskar i allmänhet gör, är att förtiga saken och förtränga det. Därmed hållet de såret vid liv. Det bästa de kan göra är att samlas kring den bortgångnes minne, ta reda på exakt hur det gick till, rekonstruera fallet i detalj och ta vara på den positiva lärdom som trots allt finns i varje enskilt människoöde.

Och om Ted Gärdestad åt det ofelbara lyckopillret Prozac och som följd därav begick självmord, så är det ytterst viktigt att man går till botten med saken.

Owe Svahn in memoriam.

Vi berättade i förra numret om vår medarbetare Owe Svahns bortgång. Då det aldrig tidigare hänt att en direkt medarbetare i Fritänkaren dött var vi ställda i en ny situation, som var svår att smälta och orientera sig i.

Ändå hörde inte Owe Svahn till våra närmaste medarbetare, fastän han är den ende som varit direkt bosatt i redaktörens hem och som vi periodvis haft daglig och intensiv kontakt med hemma i Göteborg. Alla våra andra medarbetare har alltid varit bosatta utomlands, och vi har bara kunnat träffa dem sporadiskt.

En nekrolog är det minsta vi kan ge minnet av Owe Svahn. Han var enda barnet i en fin Göteborgsfamilj på Molinsgatan, och han fick den bästa tänkbara uppfostran och utbildning. Han var lärd och mycket musikalisk, och han beklagade alltid att hans föräldrar aldrig tog ordentligt tag i hans musikalitet och försökte utbilda honom till pianist, vilket han hade kunnat bli. De nöjde sig med att låta honom spela piano som hobby och tog aldrig hans musikalitet på allvar. Därför blev det aldrig något av saken. Och tyvärr blev sedan detta Owe Svahns tragedi, då detta mönster kom att upprepa sig i nästan allt vad han företog sig.

Han skaffade sig familj men var genom sin sprudlande intellektuella svada så svår att leva tillsammans med att äktenskapet blev olyckligt och slutade i skilsmässa. På grund av hans läggning för fanatism såg hustrun till att han inte fick blanda sig i familjens liv. Han var en utmärkt affärsman men gick till överdrift och skaffade sig genom ett hejdundrande nervsammanbrott en förtidspension. Allt vad han företog sig visade han samma gränslösa entusiasm i, som måste gå till överdrift och bli påfrestande för omgivningen. Slutligen konverterade han till katolicismen, och där kunde ingen hindra honom från att dagligen gå i kyrkan och vara med om alla sprudlande intellektuella teologiska paneler.

Hans klass och smak och nästan svindlande intellektualism förnekade sig aldrig. Därför trivdes han så bra i Paris. Han behärskade både tyska och franska perfekt och hörde egentligen hemma på kontinenten. Han ville helst bosätta sig utomlands, vilket endast ekonomin inte tillät. Han var precis på väg att flytta till Paris för gott när den svenska kronan råkade ut för sin indonesiska kris 1992 och förstörde hans möjligheter. Det var kanske det som knäckte honom.

Han led oerhört av depressioner i förening med nervös hypokondri och reumatism redan när han kom in i Fritänkarens liv sommaren '93. Den hösten diskuterades Fritänkarens redaktion och medarbetare av lamor i Tibet, som skickade en särskild hälsning enbart till Owe Svahn. Tydligt kände de på sig att den mannen behövde en uppbackning som han aldrig hade fått i hela sitt liv.

Det var efter att han flyttat bort från centrum till en billigare etta i Högsbo som det började gå utför. Han var en professionell sällskapsmänniska, och ute i Högsbo var han helt isolerad. Utåt höll han dock skenet uppe, och först i höstas började det märkas att han var svårt sjuk. Depressionerna, pillren och ensamheten hade börjat gnaga på hans lever.

Som i allting annat gick han naturligtvis för långt i självdoseringen av smärtstillande medel mot reumatism och sömnmedel bland annat. Han tog två när läkaren tillåtit honom en och han borde ha avstått helt och hållet. Till slut tålde inte levern mera stryk av alla bieffektsgifterna i de dämpande medicinerna.

Han var en god och glad man och en lysande intellektuell begåvning, som egentligen aldrig fick någon riktig chans i livet. Han var en levnadsglad skojare och rent ut sagt en glad skit, och han såg sådan ut också. Italien var väl det land han bäst hade passerat in i, men dit kom han aldrig, fastän han ofta lekte med tanken. I det av överdrifter både inom kultur och mänskligt liv så översvallande landet hade han säkert kunnat överleva bättre och sluta lyckligare. Det är betecknande för honom, att den präst han kom bäst överens med i Göteborg var napolitanaren och jesuiten padre Paolino.

Tack, Owe, för att vi fick lära känna dig !

Drömresan, del 8.

(Vi befinner oss i Genua i sällskap med Beatrice Fersen och hennes 66-årige son doktor Pier Giulio.)

Hennes son doktor Pier Giulio hade under hösten rest med sin fru till Guatemala och Peru. Han berättade i förtroende för mig att resan hade varit misslyckad trots Macchu Picchu och alla Guatemalas fantastiska tempelruiner. En upplevelse i Arequipa hade fullständigt berövat honom allt självförtroende i resor till fjärran avlägsna länder. Ändå hade deras resa varit perfekt organiserad från början till slut.

I Arequipa hade han helt utan förvarning överfallits och hotats till livet av en okänd, som tagit honom bakifrån om strupen och blottat en kniv. Han fick avstå från alla sina pengar och kontokort plus kameran och mycket annat. Allt han hade velat göra den dagen i Arequipa hade varit att gå i kyrkan på söndagen.

För övrigt hade resan varit intressant. Han berättade, att i Peru är 50% av befolkningen indianer medan 30% är mestiser. I Guatemala är bara 10% vita medan 70-80% är indianer. Så stor är alltså fortfarande indiandominansen i två latinamerikanska länder fastän indianerna där sedan 400 år aldrig har haft någonting att säga till om politiskt.

Han är nu 66 år och överarbetad som läkare och kan gå i pension när som helst, vilket han dock drar sig för, då han inte vet vad han skall göra som pensionär. Han är fortfarande mycket uppskattad som läkare.

Han och doktor Sandy är alltså nästan varandras direkta motsatser. Ändå har de väldigt mycket gemensamt. Det finns ingen noggrannare läkare än Pier Giulio, som kan lokalisera och rätt diagnosticera sjukdomar som ingen annan kan upptäcka. Genom denna skarpa observationsförmåga har han lyckats rädda många liv. En annan sorts noggrannhet är doktor Sandys, som hellre hoppade av sin karriär än kompromissade med läkaretiken. Ingen är mera känslig än han mot varje form av läkarvetenskapligt missbruk. Och det som doktor Sandy sade till mig i Konstantinopel skulle också Pier Giulio ha kunnat sagt till mig i Genua:

"Läkaryrket är det smutsigaste och mest otacksamma som finns. Man måste ta i tu med alla gräsligheter i det mänskliga livet och inte bara sticka ner händerna och söla ner dem med alla människornas kroppsliga lidanden från spetälska och cancer till aids och elephantiasis. Och man är fullständigt blottställd själv inför alla mänsklighetens värsta sidor. Om man begår ett enda misstag så är man fullständigt oförsvarlig. En brottsling kan alltid räkna med att få en advokat att uppträda till hans försvar, men en läkare kan aldrig försvara sig, och ingen kan försvara honom. I regel är kritik och otacksamhet den enda lön som man alltid kan räkna med att få och som det blir något över av, ty den kan man aldrig befria sig ifrån.

Hur kan man då stå ut med att vara läkare, det smutsigaste av alla yrken? Det finns bara en sak som kan få en att ställa upp som läkare och fortsätta vara läkare vad som än händer: ens eget medlidande med andra. Som läkare kan man inte leva för sig själv, utan det enda liv man har är det som man ger de andra. Det finns ingen större glädje för en läkare än att lyckas rädda ett människoliv, och den glädjen betyder mera för honom än varje annan tänkbar lön. Ty han vet, att om han bara en gång har lyckats rädda ett människoliv, så har han visat för sig själv att han kan leva upp till att göra rätt för sig som läkare."

Emellertid vågade jag kritisera honom för hans inställning till schizofreni. Jag vågade ställa honom den direkta frågan: "Är du säker på att det är en kroppslig sjukdom?"

Han svarade genast, som om han var van vid sådana frågor varje dag:

"Det finns två olika former av schizofreni. Det slag av schizofreni som jag berörde i mitt brev om narkomanins skadliga effekter och som är rena hjärnskador är bara en form. När du ställer din fråga på det där sättet så innebär det att du bringar i tvivelsmål diagnosticerandet av schizofreni i andra former av personlighetsklyvning. Denna fråga är särskilt intressant att debattera i Grekland och södra Italien, främst Kalabrien och Sicilien och alla de områden som kultiverades av de gamla grekerna, ty här förekommer det ymnigt fenomen av schizofreni som definitivt är något annat.

Vi får aldrig glömma att de gamla grekerna var helt öppna för reinkarnationstanken och att Pythagoras inflytande som den förste store grekiske filosofen trängde in mycket djupare i den grekiska föreställningsvärlden än vad vi har någon aning om idag. Det händer ideligen att människor i Grekland och på Sicilien blir så att säga besatta av främmande andar, talar i främmande språk, talar med en helt annan röst och skiftar personlighet helt apropå. Sådant är till och med vanligt i England. Detta är inte schizofreni, och det är helt fel att diagnosticera detta metafysiska fenomen som en sjukdom. Min teori är följande.

Antikens civilisation i Hellas levde så utomordentligt intensivt och dynamiskt under främst det fjärde och femte århundradet före vår tideräkning, att när denna kultur plötsligt avbröts, som genom den sicilianska expeditionen 405 och Roms paralyserande makt, så blev många av Antikens stora själar hemlösa. De upphörde att finnas till i världen, och många menar, att de fortfarande hänger i luften i denna del av världen och bara väntar på att få återinträda i en mer dräglig och upplyst värld som passar dem. Många levande människor hävdar att de står i levande kontakt med dessa gamla själar och ibland blir besatta av dem. Det är också vanligt i Florens.

Det är bara en teori, men jag är beredd att ta den på allvar, ty den förklarar dessa fenomen bättre än bara kallt diagnosticerad schizofreni. Därmed har du alldeles rätt i att ifrågasätta mitt utlåtande om schizofreni. Det finns ingen skummare sjukdom." (*"There is no illness more unfathomable."*)

Och det var just om yttringar av dessa fenomen på Sicilien som vi satt och pratade hela natten på tåget från Catania till Rom, jag, Gaetano och Giosué.

(Den natten beskrevs i förra numret. Samma fenomen diskuteras i Pierre Boileaus "D'entre les morts" som Hitchcock gjorde om till filmen "Vertigo". Denna bok och Hitchcocks mirakulösa film kommer att diskuteras i nästa nummer. Doktor Sandys brev om narkomani och schizofreni förelåg i nummer 55 av Fritänkaren: "Doktor Sandys protest".

I nästa nummer fortsätter Drömresan sin vistelse i Genua.)

Fritänkarens deficit.

Fritänkaren gick 1997 med en rekordartad förlust på exakt 9624 kronor och 16 öre, ett rekord som blir svårt om inte omöjligt att slå i framtiden. Detta svårläkta budgetunderskott hade täckts av det tidskriftsunderstöd på 10,000 kronor som vi sökte från Statens Kulturråd, vilket i vanlig ordning nekades utan motivering. Emellertid fortsätter Fritänkaren som vanligt men kan (som vanligt) inte garantera säkra leveranser till gratisprenumeranter.

Du, som var med från början 1992 och alltid visat ett starkt intresse men aldrig trots ständigt förnyade löften betalade en enda prenumerationsavgift, och som nu har flyttat till Högsbo med försäkran om fortsatt intresse, kan vi tyvärr inte fortsätta leverera till, då du inte har gett oss din nya adress.

Att Fritänkaren någonsin skulle kunna riskera att gå med vinst är uteslutet, så länge inget etablerat bokförlag med marknadsföringsmöjligheter vill befatta sig med oss. Fritänkaren har nu 62 prenumeranter, från vilka vi ständigt får höra klagomål om att Fritänkaren har för liten spridning.

Katolsk antisemitism.

Vi noterar med fasa att redaktionen för "Sveriges enda Romersk-Katolska tidskrift" återfallit i sina gamla laster. På var och varannan sida av "Adoremus in Aeternum" nr 1 år 1998 (årgång 21) gör sig denna rasistiska publikation (med hemsida på Internet och *e-mail*) skyldig till hatisk subjektivitet i form av kategorisk antisemitism i enlighet med utsagor som följande: "Att kalla de nya sakramentsformerna för giltiga är lika lögnaktigt som att vilja göra gällande att dagens s.k. judar inte är kollektivt skyldiga till Jesu Kristi död!" (sid. 22).

I 20 år har denne "teologiske" terrorist tillåtits få rasa i den katolska kyrkans hägn genom sin oförblommerat hatiska tidskrift utan att någon för den katolska kyrkan ansvarig person rört ett finger för att åtgärda hans antisemitism. Som kvartsitalienare och född katolik måste jag blygas och skämmas för den kyrka som har döpt mig för att den tillåter sådant. Mikael Rosén och hans rörelse är närmast jämförbara med Radio Islam i sitt blinda, irrationella och helt omotiverade hat mot judarna. Vad kan väl någon ha att avundas judarna utom att de har lidit mest av alla folk? Om en sådan antisemitisk katolsk propaganda hade förekommit på Pius XII:s tid före det andra vatikankonciliet hade Mikael Rosén blivit exkommunicerad direkt och med all rätt. Varför är Mikael Rosén inte konsekvent, utträder ur den kyrka vars nåd han parasiterar på och bildar sin egen kyrka för Nynazistiska Katoliker?

Med en sådan person kan ingen försoning vara möjlig från troende katolikers sida.

Mendelssohn och Bach.

Detta är ett viktigt kapitel i musikhistorien. Det är så utomordentligt viktigt, att den berömde engelske författaren Pierre La Mure, (som skrivit åtskilliga psykologiskt träffsäkra biografier över bl.a. Henri de Toulouse-Lautrec, Debussy och Leonardo da Vinci,) fann det värt att skriva en hel roman om ämnet. Romanen heter "*Beyond Desire*", på svenska "Kärleken har många namn", den är väl romantiserad och koncentrerar sig väl mycket på Mendelssohns lösa förbindelser, överdrifter förekommer; men för dess utförliga återgivning av äventyret med återupptäckten av Bachs Mattheuspassion är boken ett måste för varje musikintresserad.

Vad som hände var i stort sett följande. Mendelssohn hade en förmåga att upptäcka levande begravd musik och göra den levande igen. Under hans taktpinne uruppfördes

Schuberts ofullbordade symfoni utom andra omistliga verk som den stora C-dur-symfonin och Bachs hela H-moll-mässa (i Berlin). Men den största utmaningen för Mendelssohn var Mattheuspassionen.

Denna hade varit glömd och begraven i hundra år. Bach komponerade fyra passioner: Mattheuspassionen för palmsöndagen, Markuspassionen för stilla veckans tisdag, Lukaspassionen för skärtorsdagen och Johannespassionen för långfredagen. Markuspassionen och Lukaspassionen är fortfarande förlorade, liksom ett hundratal av Bachs kantater. Mattheuspassionen hade varit försvunnen i hundra år, men Mendelssohn kände till dess existens, genom att han av en slump kommit över ett fragment av slutkören: verkets fyra sista sidor. Fragmentet hade fångat hans intresse, och verkets hemliga existens förblev ständigt en latent liggande fråga i hans innersta.

När han fick erbjudandet från Leipzig som fast dirigent för Gewandhausorkestern på kungens egen rekommendation var detta en ödets ingivelse, och fastän han egentligen velat tacka nej kom han till Leipzig. Under hans ledning blev orkestern snart Europas utan jämförelse förnämsta, ty ingen musiker arbetade någonsin hårdare än Mendelssohn, och musikerna ställde upp för honom. Han bedrev samtidigt efterforskningar efter den förlorade Mattheuspassionen, men ingen trodde att den existerade längre, då den inte fanns i något musikarkiv.

Vid ett tillfälle skulle hans fru gå och köpa kött hos slaktaren. När slaktaren skulle slå in steken skrek han till sin fru att det inte fanns något papper att slå in den med. Slaktarfrun gick då upp på vinden för att hämta papper. Hon kom ner med en väldig packe, och slaktaren packade genast in fru Mendelssohns kött i de översta notbladen. Papprena råkade nämligen vara gamla noter.

Historierna går i sär, och somliga menar att det var fisk som Bachs Mattheuspassion användes som omslagspapper till och inte kött. I vilket fall som helst lyckades Mendelssohn rädda hela Mattheuspassionen innan det var för sent. Men i och med att noterna var räddade började problemen.

Bach hade ju själv oändliga problem och bråk med prefekter och andra kyrkliga styrelser under sitt livstids straffarbete som organist, men när Mendelssohn skulle sätta upp Mattheuspassionen för första gången sedan Bachs död verkade alla Bachs problem med byråkratier återkomma och drabba Mendelssohn med tioudubblad styrka. Inför de oöverskådliga ansträngningarna och övningsarbetet med att förbereda verkets uppförande fick Mendelssohn inte bara Gewandhausorkesterns styrelse emot sig utan även borgmästaren. Men allt detta var ingenting mot den hatiska fiendskap som han ådrog sig från pastor Hagens sida i Thomaskyrkan: "Hur vågar ni, herr Mendelssohn, jude som ni är, att ställa anspråk på att få uppföra ett heligt kristet verk i en protestantisk kyrka? Jag måste förbjuda det och motarbeta er med alla medel i kristendomens namn!"

Inga sakliga argument hjälpte. Att Mendelssohn bara var halvjude hjälpte inte, ty den judiska portionen var tydligen fördärlig nog att omintetgöra den godkännbara hälften. Att Mendelssohn var troende kristen och att hans egen far konverterat till kristendomen, så att Felix fötts såsom kristen, hjälpte tydligen inte heller, då hans farfar Moses Mendelssohn ändå inte hade varit någonting annat än en jude. Och att Mattheuspassionen var ett helt och hållet kristet verk och det största verket i kyrkomusikens historia hjälpte då rakt inte, då halvjudiska händer med annan färg i blodet än vanliga människors röda var alldeles tillräckligt för att smitta ner hela verket med heresier och annan judisk satanism.

Det hela urartade till näst intill en pogrom i Leipzig mot Felix Mendelssohn-Bartholdy och alla som vågade samarbeta med honom.

Till slut fick Mendelssohn nog och beslöt att lägga ner projektet och lämna Leipzig för gott. Då inträffade något som ingen hade räknat med. Alla i Leipzig var nöjda med att låta Mattheuspassionen vara begraven och glömd och helst återta sin nyttiga funktion som kött- eller fiskpapper, och gärna hade många blivit av med den besvärlige

Mendelssohn, som bara arbetade övertid hela tiden och gjorde ett mycket bättre arbete än vad någon begärde av honom. Då inträffade vändpunkten genom en märklig händelse. En av Mendelssohns trognaste sångerskor, en viss Magdalena Klupp, påträffades död i snön på gatan. Någon hade slagit ihjäl henne, och denne någon visste ett vittne att var samme man som kastat sten på Mendelssohn, en av herr Krügers hantlangare, mannen bakom det hårdaste motståndet mot Mendelssohn. Det hela blev en stor skandal, då självaste borgmästaren komprometterades. Plötsligt vändes stämningen till Mendelssohns fördel, och pastor Hagen öppnade Thomaskyrkans portar för honom. Men det behövdes alltså en musikers martyrdöd för att Mattheuspassionen skulle kunna få någon återuppståndelse efter hundra år i graven.

Då på 1840-talet visste folket att sätta en gräns och säga nej till judefientligheter i Tyskland. 85 år senare var det ingen som satte stopp för nazismens skenande vanvett förrän hela världen gjorde det efter en tolvårig mardröm som var världshistoriens hittills värsta.

Mattheuspassionen fick sitt nya uruppförande på palmsöndagen 1847 i Thomaskyrkan i Leipzig. Sju månader senare avled Felix Mendelssohn av en hjärnblödning endast 38 år gammal. Hans unga fru följde honom i graven sex år senare endast 36 år gammal.

I Pierre La Mures roman möter vi också övertygande porträtt av Mendelssohns samtida. Vänskapen med Chopin skildras just så hjärtlig som den var, medan man får ett mycket avslöjande porträtt av Wagner. Även Schumann förekommer, medan man dock saknar Berlioz.

Beethovens sonater - del 2.

Vi gick förra gången igenom hans nio pianotrios för piano, violin och violoncell. Hans tio violinsonater är inte lika intressanta. De är alla synnerligen hörvärda och spelbara, den femte som är känd som "Vårsonaten" är en underbar pärla alltigenom och har alltid förblivit populär och älskad efter förtjänst; men de verkligen intressanta violinsonaterna börjar först med nummer 7. Här börjar Beethoven expandera sin sonatform med våldsamt dramatisk kraft, som förstås når sin kulmen i och med Kreutzer-sonaten, nummer 9, samtidigt med Rasumovskij-stråkkvartetterna, Eroica-symfonin och de förnämsta pianosonaterna som Waldstein och Appassionata. Därefter verkar Beethoven inte ha någonting mer att komma med för violin och piano. Han skriver en sista violinsonat för ärkehertig Rudolf vid senare år som är mera experimentellt djärv och originell (opus 96 från 1811) men rent musikaliskt mindre givande.

Få av Beethovens sonater är beställningsverk. Framför allt pianosonaterna är uteslutande spontana improvisationer enbart skrivna för det personliga musikaliska nöjets skull. Därför intar de 32 pianosonaterna en särställning i Beethovens alstring. Ingenstans i hans musik finner man så personliga uttryck och en så renodlad musikalisk intimitet och innerlighet som i dessa hans mest personliga verk. Denna personliga kännelesestil går sedan igen i hans sista stråkkvartetter, när han slutat spela och skriva för piano, men för övrigt förefinns denna intima särart bara i pianosonaterna.

Alla som lär känna dem förundras över den vidunderliga utveckling och förändring som deras stil och tonspråk genomgår från den första till den sista. De första två sonaterna (opus 49) är nästan rokokomässigt lättsamma och älskliga i sin smidiga och insmickrande melodik, som vem som helst kan uppskatta och älska. Redan de följande tre (opus 2) demonstrerar hela vidden av Beethovens kraft och djärvhet och snuddar nästan vid demoni. De är tillägnade Joseph Haydn och är inte bara en nybörjares första flygförsök utan redan en kvalificerad örnns definitiva överlägsenhet över alla andra flygare.

De följande nio sonaterna är likväl endast förberedande och utvecklande inför den fulländat klassiska formen i den oöverträffbara mellanperioden. Sonat nummer 8, kallad Pathétique av Beethoven själv, är närmast revolutionär i sitt synnerligen halsbrytande moderna tonspråk i den första satsen, men först i den tolfte sonaten (opus 22) behärskar Beethoven den klassiska formen med fulländning. Sedan följer alla de mest magnifika sonaterna som ett i klassisk skönhet oöverträffbart pärlband ända fram till och med opus 56, av andra döpt till Appassionata. Därefter vidtar en inre utveckling som med den tilltagande dövheten blir nästan hörbart mer och mer metafysisk.

Beethoven var född katolik men gick nästan aldrig i kyrkan. Han hade sin egen religion, som han i viss mån hämtade från Joseph Haydn. Båda talar helst om Gud som "*der Gottheit*", ett översättligt uttryck, som ganska adekvat uttrycker föreställningen om ett opersonligt och helt abstrakt gudsbegrepp. Både Haydn, Mozart och Schubert skrev gärna mässor för kyrkan, men Beethoven skrev endast två, och den mer seriösa av dessa, "*Missa Solemnis*" från 1824, har beskrivits som mässan som lyfter ut gudstjänsten ur alla katedraler.

Att Beethoven var mycket djupt religiös har därför alltid varit ett mycket svårt ämne att närmare kartlägga. Få känner till exempel till att han med stort allvar studerade *Bhagavad-Ghita* i tysk översättning. Han läste alltid mycket och gärna, och utom tyska behärskade han italienska och franska men inte engelska. Ändå kände han sig mest befryndad med detta land och hade utanför Wien sina bästa musikvänner där: redan på den tiden ställde engelsmännen alltid upp för Beethoven. Han övervägde att resa dit men förblev alltid kvar i Wien med omnejd, om han dock där för det mesta bytte bostad hela tiden, ungefär som Mozart. Både Mozart, Beethoven och Schubert har lämnat hem med minnesplaketter efter sig spridda omkring i praktiskt taget hela Wien och utanför.

En annan kuriös anomali med Beethoven är att han var fullständigt helrudis när det gällde matematik: han kunde aldrig ens lära sig multiplikationstabellen. Ändå finns det knappast någon musik som utmärks av högre precision och exakthet rent arkitektoniskt och formellt än Beethovens. Hans sista stråkkvartetter har beskrivits som världens mest tillkrånglade och invecklade men även mest absolut fulländade och exakt uträknade ekvationer.

Julens filmer.

Helgerna har bjudit på många fina föreställningar, av vilka några dock tar priset.

Tom Berenger är alltid sevärd, och han tycks ha specialiserat sig på ganska melankoliska karaktärer med mörka och problematiska öden att bära. Han har förekommit i två ytterst raffinerade mörka thrillers i nästan Hitchcocksk mästarestil: i "*Shattered*" mot Greta Schacchi och uppbackad av Bob Hoskins i regi av Wolfgang Petersen 1991, och i den stilistiskt utsökta filmen av Ridley Scott från 1987 "*Someone to Watch Over Me*" med Lorraine Bracco som nästan ännu suveränare fru än den mordhotade konstdivan Mimi Rogers, som han som polis måste beskydda med bland annat förförelsekomplikationer som följd. Båda filmerna var framför allt visuellt stora skönhets- och stämningssupplevelser med makalöst utspel av alla de hårt drabbade aktörerna. I båda blev dock ingen av huvudpersonerna direkt mördad.

Julhelgen bjöd på fem oförglömliga och outslitliga klassiker: "*Bron över floden Kwai*" med Alec Guinness i sitt livs kanske allra yppersta roll i en av dessa få filmatiseringar som klart överträffar boken, den alltid lika uppfriskande och upplyftande "*Kanonerna på Navarone*" med Gregory Peck, David Niven, Anthony Quinn, Anthony Quayle och Irene Papas alla i sitt ässe, "*Den tredje mannen*" med Orson Welles och sitt alltid lika suveränt stämningsskapande fotografi av Robert Krasker med Anton Karas' förödande suggestiva cittramusik, (och med en tidig Bernard Lee, som senare gjorde M i James

Bond-filmerna, som polisen som blir skjuten av Orson Welles,) den exotiskt expressiva "Pianot" från Nya Zeeland som väl håller att se om, samt julens kanske bästa film: "It's a Wonderful Life" med James Stewart som självmordskandidaten som får sig sitt livs tankeställare när han får se vad det hade blivit av hans omvärld om han aldrig hade levat i Frank Capras kanske främsta samhällssatir någonsin. Det märks så tydligt i denna film att Frank Capra är sicilianare.

Därefter följde filmer av det mera tänkvärda slaget. I Ralph Nelsons film från Sydafrika 1974 "The Wilby Conspiracy" gjorde Nicol Williamson sin kanske starkaste rollskapelse någonsin som den cyniskt bekymrade apartheidpolisen som till slut blir skjuten av Michael Caine i en bitter uppgörelse med apartheid-Sydafrika med Sidney Poitier som den laglöse negern. Ännu mera tänkvärd var dock "On Deadly Ground" från Alaska åter med Michael Caine i sin kanske mest vedervärdiga skurkroll någonsin som hänsynslös oljeexploator bland indianerna i Alaska. Denna film kan förefalla ytlig i alla sina virtuosa krogslagsmål och muskulösa machoprestationer men utmynnar i en massiv miljöprotest som ett slags tongivande Greenpeacefilm där naturen och indianerna framstår som viktigare än hela mänskligheten och dess materiella välfärd, som bara är en lögn ledd av etablerade miljardärskurkar som leder hela samhället åt helvete. En hel oljerigg blir till slut sprängd till järnfilsspån, och man kan bara jubla. Michael Caine gjorde också en något vulgariserad Jekyll-och-Hyde-version med tidernas hemskaste Hyde som seriemördande våldtäktsman av det mest vederstyggliga tänkbara slaget som bara för de maximalt uppskruvade skräckeffekternas skull med tekniska specialhjälpmedel in absurdum fullkomligt glömt bort Robert Louis Stevenson och Jekylls egentliga karaktärsproblem.

Men de tre största skönhetsupplevelserna var något helt annat. En hisnande vacker kinesisk musiksaga visades på trettondagen kallad "Hoppets strängar" om blinda musiker, en gammal och en ung, i ödemarkerna vid Gula Flodens källtillflöden i en tysk-engelsk-kinesisk samproduktion. Kinesiska filmer är oftast sevärda för sin egenartade poesi och visuellt imponerande och noggrant utstuderade skönhet.

I sina små anspråkslösa detaljer är spökhistorien "Damen i svart" från 20-talets England i en miljö kring en dimomfluten herrgård med ett ohyggligt familjeförflutet vid havet en mera skrämmande och upprörande film än de flesta specialeffektssplatterkompositioner. En ung jurist skall gå igenom papprena i ett dödsbo i ett rikt gammalt hus vid havet, varvid en förebrående dam i svart börjar visa sig för honom åtföljd av hörselhallucinationer om hur en droska med barn kör ner sig i kärret och omkommer med hästar och allt. Historien är ohygglig i all sin enkelhet, och en mera inträngande studie i den rena naturens innersta mest skräckinjagande element får man leta efter. Adrian Rawlins spelar den unge juristen i makalös och känslig regi av Herbert Wise.

Priset tas emellertid av "Empire of the Sun", på svenska "Solens rike", en svindlande innerlig film om den japanska ockupationen av Shanghai och hur en engelsk pojke som hamnar i krigsfångenskap upplever den ondaste tänkbara av alla världar som en värld mest av skönhet och glädje i alla fall. Den högsta tänkbara filosofi ligger i detta, som är Steven Spielbergs bästa film och den enda han har gjort som verkligen kan kallas ett konstverk. Skådespelarprestationerna är lika svindlande som filmen, och detta backas upp av John Williams raffinerat komponerade musik som mest bara är kör utan ord. Hela det andra världskriget med dess grymmaste fasor inklusive atombomben upplevs ur ett barns perspektiv med en rörelse och innerlighet som nästan konstant är överväldigande. Vad är alla "Jurassic Parks" specialeffekter, "Hajens" förskräckliga realism, "Schindlers listas" mörka fasor och alla science-fiction-skröner av Spielberg mot en helt igenom mänsklig och varm film som denna?

Ödesresan, del 3.

(Handlingen tilldrar sig i Dharamsala.)

Klockan halv 7 bröt stormen ut över Himalaya. Det började med kreverande kanonader av grövsta slag i etern, som snart fylldes av flammande blixtar. På ett ögonblick gick elektriciteten i hela staden, och man satt där mitt i helmörkret med världens mest spännande novell av Frederick Forsyth avbruten mitt i finalen, som om filmen hade gått av precis före klimaxen. Det enda man kunde göra i mörkret var att dra ifrån gardinerna och begrunda skådespelet där utanför, där absolut ingenting syntes utom de oupphörligt flammande men genast slocknande blixterna. Flera tycktes slå ner mitt i staden. Sedan kom regnet med ljudet som från en dånande syndaflod. Allt kom från norr. Man var nästan rädd för att skyfallsvågorna skulle bryta sig in genom dörren. Men på 25 minuter var allting över. Sedan kom stormvinden, en rytande visslande ursinnesvind direkt från Kashmir och Zanskar, Ladakh och Spiti, med värre krafter än en havsorkan. Så med ens kom strömmen tillbaka, och man kunde fortsätta läsa Frederick Forsyth med Alaskavinden tjutande där utanför med allt utom snö.

Det kan kanske intressera somliga vad Johannes och jag egentligen diskuterade uppe i det än värre utsatta Dalhousie. Han har ju i hela sitt liv varit religiöst engagerad till 100 procent, man kan säga att han föddes till just ett sådant liv, medan mitt religiösa intresse snarare har utmärkts av bakslag och skepticism. Bland annat tillvitade mig Johannes för mitt bristande engagemang i buddhismens sak, samtidigt som han dock hade förståelse för min ställning. "Du kan aldrig engagera dig, för du har från början varit för hårt engagerad inom konsten i musiken och litteraturen genom främst din mor, så att du nästan föddes till ett liv i konsten. Detta har i praktiken lett till att du för en utomstående måste framstå som en ganska självupptagen och svår människa ständigt på defensiven, som ingen människa någonsin kommer nära, som så många musiker är, därför att musiken kräver så mycket av dem och ofta mer än vad de kan ge. Men detta kan jag inte anklaga dig för. Det är ditt öde. Och jag är glad för att du i alla fall tillåter dig något engagemang i den utsatta buddhismens sak."

Detta var en provokation från hans sida, som jag besvarade med att klargöra var jag stod i förhållande till religionerna. Jag förklarade rent ut för honom, att mitt stöd för buddhismen var 99%, att jag gav den 99 procents trovärdighet, därför att den för ögonblicket var världens mest utsatta och förföljda religion, samtidigt som den råkade vara den mest förnuftiga och konstruktiva. Därefter stödde jag judendomen till 75%, ty tyvärr måste alla konstatera, att judendomen genom staten Israels tillkomst fått politisk makt som måste verka menligt på dess moral. Se bara på hur judarna flirtar med turkarna som sina enda muslimska vänner och håller tyst när turkarna fortfarande framhärdar i att påstå att folkmordet på armenierna (minst 1,5 miljoner offer i en folkförintelse som Hitler betraktade som ett föregångsexempel) aldrig ägde rum. Kristendomen stöder jag till 60%, jag kan bara ge den 60 procents trovärdighet, då den tyvärr genom sin egen etablering för 1700 år sedan fördärvade sig själv genom dogmer och intolerans, utom att den fortfarande släpar på mödosamma laster av vidskepelse. Hinduismen stöder jag till 50%, då den samtidigt som den är så oemotståndligt dynamisk, livsbejakande och otroligt vital genom sin fantasi samtidigt är så avskräckande genom sin brist på disciplin, sin förryckthet och brist på ordning och sina erotiska vidlyftigheter. Islam, slutligen, ger jag bara 10% trovärdighet, då den är världens mest korruperade religion och genom sin fanatism den enda egentligt destruktiva, livsfientliga och omänskliga.

Samtidigt som jag stöder buddhismen till 99% är jag dock medveten om dess svaga punkter. Den tål inte att bli korruperad, att bli för rik eller att bli för etablerad, ty genom sin egen grundkaraktär kan den bara överleva som sig själv om den förblir kliniskt ren från dogmer, intolerans och makt. Buddhismen är egentligen de fattigas

religion mer än någon annan, ty den ensam lägger sig vinn om att alltid försvara och stötta livet i alla dess former och särskilt i dess mera utsatta former: fattigdom, lidande, sjukdom och död. Endast kristendomen har predikat samma medlidande som buddhismen, men buddhismen har aldrig ramlat i samma fälla som kristendomen, när denna blev en etablerad statsreligion med dogmer och intolerans som vapen för kyrklig diktatur, som bara måste spåra ur, då en sådan var totalt väsensfrämmande från vad Jesus egentligen hade predikat.

Därvid måste Johannes försvara sitt muslimska engagemang. Han förklarade att det var mer politiskt än religiöst. Han förklarade, att Allah egentligen var en lokal husgud i trakter av Arabien som vissa stammar dyrkade, och att Muhammed fick den idén att denna lokalgud var identisk med judarnas universella ende Gud. Med samma rätt hade någon grek kunnat framhålla Zeus eller någon romare kunnat framhålla Jupiter eller någon viking kunnat framhålla Oden som identisk med judarnas stränga enhetliga gudsbegrepp. Sedan mer eller mindre lyckades Muhammed tvinga araberna till att omfatta denna hans idé att uppförstora en lokalgud till ett universellt begrepp, och det hade han inte kunnat göra utan ett visst mått av fanatism och praktiserandet av principen 'ändamålet helgar alla medel'.

Samtidigt som Johannes menar att islam borde totalsaneras från all fanatism, orättvisa och diktaturtendenser menar han att det är viktigt att försvara islam mot kinesernas etablerade ateism, som är en värre och mer destruktiv företeelse. Därför stöder han och underblåser han motståndet bland uigurererna och andra muslimer inom Kinas gränser mot den kinesiska diktaturen, och det gör han alldeles rätt i, menar både han och jag. Vi är också båda helt överens om att kurderna har rätt mot turkarna och eventuella andra regimer i Irak, Iran och Syrien som förtrycker dem. Kurderna var det största folket i Orienten som lämnades helt utan egen stat när England och Frankrike delade upp Orienten i Syrien, Libanon, Irak och Palestina efter det första världskriget, och de var kanske större än något annat folk i Orienten näst efter turkarna och araberna.

Däremot stöder Johannes inte tjetjenerna eller något annat muslimskt folk inom det nya Rysslands gränser, då han såsom född inom den ortodoxa kyrkan alltid i hjärtat förblir en förkämpe för främst denna kyrkas och andra förgreningar av den äldsta kyrkans sak i österled, inte minst i Orienten och Egypten.

Natten förflöt under regn och kyla, men det blev inte mindre än 12 grader i rummet. Morgonen lovade inte mycket bättre. Vinden härjade, solen var bortblåst bakom molnen, och det var nästan som senhöst i Sverige. Likväl tog jag risken att bege mig upp till Triund vid trädgränsen på 3000 meter. Det tog en timme och trekvart att ta sig upp, *Magic View Café* på vägen var stängt liksom ett annat kafé, men satt det inte uppe vid det iskalla Triund en glad nepales vid sin hydda och rakade sig till skvalande transistorpopmusik under glada förberedelser till dagens turistaffärer! Jag hade inte tid att dricka te hos honom, men alla modiga och strävsamma turister jag mötte på den regniga vägen ner kunde jag ge det glada budskapet, att kaféet vid Triund var öppet.

Regnduscharna blev åtskilliga, ibland försvann sikten helt i dimma och stormmoln, och promenaden nerför var som vanligt dubbelt så tröttande och påfrestande som vägen uppför hade varit. Dessutom är det lätt att tappa bort vägen, då det ideligen utgår getstigar från den, och det lättaste av allt är att vricka fötterna. Så vad du än gör, så spring inte nedför, även om du har bråttom.

Det dåliga vädret hade bestämt mig redan på morgonen att omedelbart resa vidare mot Dehra Dun på kvällen. Jag lyckades få en biljett före middag, och utcheckningen från Ashoka var det inga problem med. Sedan var det bara att ta det lugnt i sju timmar och vila mina gamla trötta ben.

Det bästa hotellet i McLeodGanj tycks munkarnas Guest House vara, där de inte är så noga med vilken tid man checkar ut, bara man håller ordning på hur många nätter man har sovit där. Stället är trevligt och mänskligt.

Lika positivt är hotell och restaurang Shangri La, där de har den bästa musiken, som inte stör någon, i motsats till nästan alla andra matställen i Indien, där de har skärande ofta falsk och mycket påfrestande indisk rockmusik kroniskt behäftad med ursinnig rytmik. På Shangri La har de god billig mat ackompanjerad av lugn och harmonisk bakgrundsmusik, som till och med kan vara vacker. Även Tsongkha är ett mycket rekommendabelt ställe.

(forts. i nästa nummer.)

Dagens och gårdagens hippies, av J.B. Westerberg.

"Du ber mig förklara hippierörelsen. Jag kan inte förklara den. Jag kan bara i någon mån belysa den.

Vad som över huvud taget gör den uppmärksam är att den efter 30 år fortsätter i helt nya generationer, som inte längre har Vietnamkrig att reagera emot. Tvärtom råder det i princip allmän världsfred idag, så vad reagerar då unga västerländska tänkande människor emot i världen idag när de så resolut tar avstånd ifrån den?

Hippierörelsen på 60-talet var en proteströrelse mot Vietnamkriget. Den blev i Amerika snart en dynamiskt expanderande fredsrörelse, som väckte gehör i hela världen. Men den hängav sig snart åt hämningslös verklighetsflykt genom fantasi, moralfrihet och framför allt droger. Genom drogerna försvann all självkritik. Konstnärer som blev hippies och använde droger menade att de därmed kunde skapa bättre. Det var det totala självbedrägeriet. De förlorade alla spärrar så att även omdömet försvann utom självkritiken, och all deras konst och musik blev visserligen mer kvantitativ men sanslös. Musiken förlorade sina melodier och dränktes i stället i trumbatterier, som om det var bättre, medan texterna blev närmast infantila, och konsten blev lika kvalitativ som kladdande barns. Allt spårade ur.

Ändå blev denna urspårande hippielavinrörelse över hela världen betydelsefull. Den hade i Amerika en oöverskådlig moralisk betydelse för Vietnamkrigets avslutning. Att FBI och andra politiker försökte stämpla alla hippies som kommunister fick bara motsatt effekt till den avsedda. Ingenting gav hippierörelsen större styrka än att den förföljdes av myndigheterna.

Varför fortsatte då hippierörelsen efter Vietnamkrigets slut? Den hade då redan upptäckt ställen som Bali, Goa och Kathmandu. Den hade hunnit slå rötter. Och dess segaste kraft låg kanske i dess moraliska avståndstagande från samhället: den ville inte delta i kapitalistisk utsugning, den ville inte göra militärtjänst, och den fann livet i västerlandet för anspråksfullt och dyrt. Den ville leva närmare naturen.

Bali, Goa och Kathmandu blev efter Vietnamkrigets slut dess främsta kolonier och grogrunder, och de blev så starka att inga världsförändringar kunde påverka deras ständiga expansion. Du finner idag fler hippies i Nepal och i norra Indien än vad som förekom i hela Europa på 60-talet, och de hippies som kommer hit idag med långt hår och i fantastiska kläder är tidigast födda på 70-talet, en del rentav under 80-talet. Det är nästan redan den tredje generationen.

Det är fortfarande en proteströrelse så till vida att de kommer hit för att kräva ett alternativ till det alltför anspråksfulla, materialistiska och kapitalistiska samhället, men hippies har aldrig varit kommunister. Snarare har de tvärtom alltid tagit avstånd från all politik för att bilda ett tredje alternativ i opposition mot både kapitalismen och kommunismen. Inte heller miljörelsen med sina "gröna" partier över hela världen är vare sig åt höger eller åt vänster utan står snarare i mitten, och där mycket nära finner du också alla världens hippies, gamla och unga, för evigt övervintrande gamla patetiska mänskovrak och unga djärva entusiaster, som vill experimentera sig fram i en ny spännande värld i kanske historiens viktigaste brytningstid för att finna rätt väg att

skapa sina liv och världens framtid. Och dessa nya djärva hippieungdomar i dagens Himalaya finner jag vara världens mest hoppingivande människor, som om några kan få en att tro på mänskligheten och dess framtid trots allt."

Om Karmapa, av Lars Olof Lidmo.

"Du har inte tänkt väl fritt i Fritänkaren. Du skriver bra och underhållande, men det blev lite fel om Karmapa.

Det finns endast en Karmapa. Han finns i Tsurpu. Men att fastställa den rätta inkarnationen av Karmapa var besvärligt. Efter den sedvanliga prövningen återstod två som kunde vara den rätta inkarnationen. Det blev överlämnat till Dalai Lama att fastställa vem som var den rätta. Det skedde sedan Dalai Lama i en vision sett den gosse som nu är installerad i Tsurpu, då översköljdes hela himlen med tecken för Karmapa, och tvivlen var undanröjda. Men givetvis fick den som inte fick godkänt sina anhängare han också, även han hade ju uppvisat stora kunskaper, men någon Karmapa blir han inte. Mycket av kunskapen till Karmapa sker genom muntlig överföring från hans lärare. Det är Karmapa plus fyra lamor som bär traditionen.

Likaså finns endast en Panchen Lama, nämligen Gedhun Choekyi Nyima. Han är fastställd som den rätte av Dalai Lama och detta på förslag av Chadrel Rinpoche, som sedermera dömdes för okinesisk verksamhet till 6 års fängelse. Men givetvis kommer den kinesiskt utnämnda Panchen Lama att helt försvinna om Tibet blir fritt. Bilderna är ju uppsatta på order av kineserna, men de troende kan aldrig acceptera honom. Han kommer att försvinna från Tibet. Kanske han erbjuds någon tjänst i Peking om han enligt kineserna skött sig bra.

Men religionen har uppluckrats i Tibet, många barn driver bara omkring, även Lhasa har sina gatubarn, inte får de någon religiös undervisning och knappt någon annan undervisning heller."

Vi tackar Lars Olof Lidmo så hjärtligt för hans påpassliga inpass. Naturligtvis har Gedhun Choekyi Nyima som Panchen Lama och Karmapa i Tsurpu högre rang och företräde framför alla andra eventuella konkurrenter om dessa äretitlar - det är en självklarhet.

Expedition Tibet maj '97 - del 7.

15.5. Alla överlevde natten men ej utan svårigheter. När vi steg upp klockan 7 var det 4 1/2 minusgrader, och Madeleines tält var täckt av frost och is. Flera hade haft problem med fötter som inte kunde hållas varma, och Holger var uppe hela natten och kräktes och hade andra magproblem. Ändå tog han ett verkligt förfriskande morgondopp i en varm källa i den isiga morgonen, som om det inte hade räckt med alla nattens vinterbad.

Hur kall morgonen än var var vädret alldeles bländande vackert, och under förmiddagen hade vi vår vackraste etapp hittills längs två sjöar med underbara vitklädda fjäll i bakgrunden. Vi stötte dessutom på vilda flockar av både gaseller och vildåsnor (*kiang*) utom hjordar av jakar och hästar samt ett dussintal nomader, den ena praktfullare än den andra, särskilt kvinnorna. I dessa nejder finns det ingen bofast befolkning, men nomader stöter man på överallt: så fort man stannar bilen dyker de upp från ingenstans för att tillfredsställa sin nyfikenhet. De bara kommer och står och ser på utan att göra någonting.

Därefter nådde vi vårt högsta pass hittills på 5425 meter (enligt Trygves höjdmätare; den brukar vara osams med Manfreds, och troligen visar båda för låga värden på grund av det låga atmosfärtrycket.) Vägen ner därifrån ledde in i ett

ökenområde som Sven menade att liknade Ladakh medan andra avskräcktes av hur likt det var Saharas sandöknar: inte ett grönt strå någonstans, bara uttorkade sjöar och saltsjöar, inte en människa, intet liv. Vi höll till och med på att köra vilse, då de uttorkade ökensjöarna var så ohyggligt enahanda. Efter många timmar på detta sätt med även resans första punktering slog vi läger nära Tsochen. Vädret var fortfarande vackert, men blåsten var hård och bitande kall. Få se hur denna natt skall gestalta sig. Det går inte att sätta upp tälten utan att bära stora stenar att sätta på deras pluggar i marken så att dessa säkert skall hålla.

16.5. Natten klarades bra. En nattemperatur uppmättes på minus 7 grader, varför vi tror att det måste ha varit minus 10 förra natten. Likväl tyckte några att det hade varit för kallt även i natt.

Vi passerade Tsochen utan att bry oss om någon sight-seeing och fortsatte direkt västerut upp mot Dayum Tso, en kombinerad salt- och sodasjö med både gaselljordar och vildhästar och -åsnor i närheten - vi passerade även vår andra vid sidan av vägen lugnt sittande örn. Färden gick norrut, och diverse malörer inträffade: vår lastbil fick punktering, ett avgasrör nästan lossnade, och en syrebehållare läckte ut sitt innehåll i en bil, så att dess passagerare blev påtagligt påverkade och mer än vanligt upprymda. Lunchen intogs i skuggan av ett ståtligt berg på 6340 meter (utan känt namn), varefter vi passerade vidare mot ett synnerligen överkligt landskap vid sjön Dong Tso, åter en kombinerad sjö av is och snö, salt och soda, men ytterst vidsträckt och fylld av förvillande hägringar, som ej lät sig fotograferas. Landskapet var svindlande bedrägligt i sin mångskiftande mångfald av dallrande hägringsskikt i olika färger, bakom vilka den tredje Himalayabergskedjan (bortom Trans-Himalaya) reste sig på ett oändligt avstånd av kanske 40-50 kilometer. Höjden på sjön var cirka 4500 meter, men bergen höjde sig över 6000 meter. Vi fortsatte vidare till Gertsé, en ruskig håla mest full av krossat glas överallt, där den nye kinesiske borgmästarens herravälde märktes tydligt på de glassplitterkrönte murarna runt nästan varje hus och gård. Han tog makten här för ett år sedan och sparkade ut alla tibetaner. I Batchelors guidebok är staden beskriven som "en av de minst attraktiva orterna i Centralasien". Vi passerade fort vidare.

Emellertid var vädret plötsligt idealiskt, och för första gången kunde vi slå upp våra tält utan storm någon mil bortom den fasansfulla spökstaden. Landskapet var nästan överkligt i sina surrealistiska konturer, skymningen var förtrollande, men den påföljande gryningen ännu mer:

Gryning i öknen

Kylans grepp om natten är en terror gastkramande och hård.
Isen täcker tälten, vinden tjuver, allt är köld och dödens bård.
Men ljuset tänder livet. Först det snuddar lätt vid högsta fjällens krön
för att så förgylla, värma och ge glädjeliv åt snön.
Så börjar öknen glöda: röd, förtrollande och vaknande som livet självt från graven,
rödglödande, grannare än något annat, tindrande av vaknat liv från djupen;
sjöar glittra, fåglar kvittra, allt förgylls och stormar an som haven
från en säker död mot livets strand, med nöd och än en gång förlupen
ifrån undergångens mörker till det sanna livets oförgänglighet från avgrundsstupen.

17.5. Norges nationaldag firades med nationalhymn på morgonen, som under min nedkomst från ett berg utifrån lät som ett rostigt skrålande efter en lång fest. Dagen var idealisk, och vägen västerut förlöpte lyckligt i det tilltagande drömlandskapet. Vi passerade den förtrollade sjön Oma med vacker förgeologisk vulkankägla mitt i i form av en ö: sådana sjöar tycks vara vanliga i Tibet. Med vindens hastighet fortsattes färden på obefintliga vägar ut i ingenstans, och vid ett skede löpte vi ut för en oändlig

utförsbacke i form av en sluttande högslett som aldrig tog slut i 80 kilometers hastighet eller mer, vilket var en njutning av samma slag som en skidlöpare erfar när han får glida ut kilometer efter kilometer i det oändliga i en utförslopa som aldrig tar slut.

Emellertid var en av våra chaufförer mycket dålig med huvudvärk och alla andra problem med magen och andningen som man brukar få här om man inte är tibetan, och vi fick ofta stanna och vädra honom. Han är vår äldste och dessutom kines.

Emellertid tilltog landskapets surrealistiska överklighet när vi svängde av åt söder vid den betydande tätorten Yanhuchu (med kanske ett 70-tal invånare och flera butikstält, där Holger köpte två flaskor kinesisk sprit på 45%, för att kanske förgylla det norska nationaldagsfirandet,) och det kändes mer och mer som att färdas genom Mordor, det ondas rike i Tolkiens berömda trilogi, (som vid en folkomröstning i England utkorats till århundradets bästa bok,) vilket intryck styrktes av den påtagliga kinesiska ockupationen av detta heliga land med muromgärdade sterila fort utspridda här och där, (några i totalt upplösningstillstånd sedan kineserna övergivit dem för bara fem år sedan: det som inte underhålls bryts snabbt ner av väder och vind i Tibet,) och med vår guides berättelser om hur redan 96 av hans kolleger i Lhasa förlorat sina jobb för att de inte varit prokinesiska, för att de varit utbildade i Indien eller något annat dumt. (Ingen västerländsk resenär i Tibet vill ju ha en guide som kör med kinesisk propaganda.)

Vårt läger för natten blev vid Chungba vid en rik fågelsjö. Vädet var sämre, vinden var åter rasande, och vår kinesiske gamle chaufför var knappast bättre.

Emellertid hade jag från passet mellan Yanhuchu och Chungba längst i sydväst redan kunnat se en skymt av Kailas högresta vita pyramid resa sig över bergen i ett oändligt fjärran. Detta tecken om något vittnade om att det fanns en väg ut från Mordor.

Dagens färd hade varit 254 kilometer, gårdagens 267.

På kvällen firades den norska nationaldagen mera ordentligt med Holgers 5-yuan-snaps utspädd med Sprite. Somliga såg till att de fick blanda själva, och andra hällde diskret ut groggen i tältkanten. Några blev aldrig av med eftersmaken.

Natten blev emellertid en mardröm i synnerhet för mig. Min sovsäck hade gått sönder i blixtlåset så att den inte gick att tillsluta, och det var resans kallaste natt hittills med 10,7 grader kallt klockan 7.30 på morgonen efter en fullständigt olidlig natt i hård vind. Jag fick låna Holgers långa sovsäckspåse som i någon mån skyddade men utan att värma.

I nästa nummer : *Krisen i Ngari.*

Föreningen för tibetansk buddhism i Göteborg har två diavisingar från Tibet under våren. I samband med årsmötet den 19 februari visas 100 bilder från Skolföreningens resa 1993, och den 5 mars visas samtliga 278 bilder från Kailasresan 1997. Tid och plats: Lotsgatan 11 klockan 19.00. Telefon: 249406. Hjärtligt välkomna!

Tibets tragedi

1910 Det kejsrerliga Kina invaderar Tibet och intar Lhasa. Dalai Lama flyr till brittiska Indien och söker skydd i Kalimpong nära Darjeeling. Det brittisk-tibetanska vänskaps-samarbetet inleds.

1911 Revolution i Kina, som blir en konstitutionell demokratisk republik under ledning av socialdemokraten doktor Sun-Yat-Sen, en demokrat ut i fingerspetsarna och grundaren av Kuomintang-partiet, Kinas socialdemokratiska parti.

I Tibet tar man vara på tillfället och kastar ut kineserna.

1913 Konferensen i Simla, där engelsmännen försöker medla mellan Kina och Tibet. Kina hävdar för första gången någonsin att Tibet sedan 700 år varit en del av Kina, vilket Tibet motbevisar. I en kompromisslösning tillerkänns Kina en odefinierad överhöghet (*suzerainty*) över Tibet, men Kina vägrar själv att underskriva slutdokumentet. Därmed är Tibet i realiteten helt självständigt, och ingen kines kan besöka Tibet på 37 år utan brittisk tillåtelse via Indien.

1947 Indien gör sig självständigt från Storbritannien under premiärminister Nehrus ledning, varvid Storbritannien inte mer kan göra någonting för Tibet

1949 Kommunisterna besestrar Kuomintang i Kina, som fördrivs till Taiwan. Diktatorn Mao Zedong uppställer som sitt främsta mål att 'befria' Tibet (d.v.s. att återockupera Tibet) och förbereder röda armén för detta. Tibet försöker genast söka hjälp utomlands, men både Indien och Storbritannien har erkänt den nya kinesiska diktaturregimen. USA vill inte ens ta emot en tibetansk fredsdelegation.

1950 Tibet vädjar i FN i maj, men FN vill inte ens ta upp ärendet. Storbritannien hävdar som en rent formalistisk bortförklaring att Tibets politiska status alltid varit oklar - man kan här anta att Londons Labourregering valt att följa Nehrus linje och sympatisera med Pekingregimen. Sålunda fuskas ärendet bort i FN.

Den 7 oktober invaderas Tibet av en kinesisk armé på 120,000 man på sex fronter mot Tibets försvarsarmé på 8500 man. Sålunda inleds Mao Zedongs 'fredliga befrielse' av Tibet.

1951 Den 23 maj ställs tibetanerna inför valet att acceptera Kinas 'fredliga befrielse' enligt ett program i 17 punkter eller att annars få se hela sitt land förstört av militärmakten. Inför detta vapenhot skriver Tibet under uppgörelsens 17 punkter. Ingen tibetan anar då att militärerna ändå kommer att förstöra landet.

1956 Kommunisterna inleder sin metodiska förstörelse av Tibet med att riva kloster i Kham i östra Tibet. De beryktade tibetanska Khamkrigarna inleder sitt gerillakrig mot Kina, som skall pågå i 18 år. Det tibetanska upproret är ett faktum.

Kina svarar med att trappa upp sin sinofiering av Tibet genom tilltagande klosterförstörelse och genom tvångssteriliseringar av tibetanskorna för att på lång sikt etniskt rensa ut det tibetanska folket. Det kinesiska folkmordet på tibetanerna har börjat.

1959 Det tibetanska upproret kulminerar i mars, då gerillakrigarna från Kham behärskar hela södra Tibet. 30,000 tibetaner demonstrerar utanför Norbulinka mot kineserna och ber dem dra hem till Kina. Kinesiska militärer avlossar två granater mot folket, vilka detonerar inne i Norbulinkas park utan att vålla någon skada. Men detta blir signalen till uppbrott för Dalai Lama, som av alla uppmanas till att fly till Indien. Flykten äger rum den 17 mars. Därefter krossas det tibetanska upproret. Kineserna kan massakrera det tibetanska folket, men de lyckas inte komma åt Dalai Lama, som i Indien kan bilda sin exilregering.

Tibetfrågan tas för första gången upp i FN genom El Salvadors insisterande.

President Eisenhower börjar understödja de tibetanska gerillakrigarna genom CIA.

1962 Kina angriper Indien på två fronter. För första gången inser Nehru att han låtit sig duperas av Kina.

1956-76 Kineserna förstör 6246 tibetanska kloster av 6259 möjliga och förstör i samband därmed 60% av all tibetansk originallitteratur, vilket är cirka 75,000 verk, medan endast 40% kunde räddas, alltså cirka 50,000 verk.

Av Tibets folkmängd på drygt 6 miljoner mördar kineserna minst 1,207,487 namngivna kända tibetaner. Av dessa är mer än 400,000 celibatära munkar och nunnor. Samtidigt tvångsinflyttar Pekingregimen massiva mängder av kineser till Tibet fastän dessa själva inte vill det. Den kinesiska befolkningen i Tibet uppgår idag enligt beräkningar till 7,5 miljoner.

1958-79 Hungersnöd i Tibet på grund av kinesisk utsugning och misshushållning.

Grov kinesisk exploatering i Kongpo i södra Tibet, där skogar kalhuggs och förvandlas till öknar med ekologisk katastrof som följd för hela Himalayaregionen. Denna grova hårdexploatering utan återplantering pågår ännu idag.

1972 Till följd av president Nixons nya överenskommelser med Pekingregimen avbryts stödet från CIA till de tibetanska gerillakrigarna.

1974 De sista tibetanska gerillakrigarna flyr till Mustang i Nepal, där de nepalesiska myndigheterna anmodar dem att ge upp på villkor att inget ont skall vederfaras dem. Detta är en följd av kinesiska påtryckningar. De som väljer att ge sig sätts i fängelse och berövas all sin egendom helt i strid mot givet hedersord. De som vägrar ge upp försöker fly genom hela Nepal mot Dharamsala, där Dalai Lama har sin exilregering, men omringas av kineser och nepaleser vid gränsen till Indien och stupar till sista man: de sista 37 som vågade försvara Tibet.

1987 Plötsliga nya demonstrationer i Lhasa mot kineserna, som pågår ännu idag.

Det kinesiska folkmordet mot tibetanerna pågår alltjämt ännu idag med fortsatt tvångsinflyttning av kineser och tvångssteriliseringar av tibetanska kvinnor och mödrar ofta utan bedövning och med dödlig utgång.

1996 Alla bilder på Dalai Lama förbjuds i Tibet, och de återstående klostren rensas på alla icke Pekingtrogna munkar och nunnor.

Man börjar riva de tibetanska kvarteren i Lhasa för att ersätta dem med kinesiska kaserner.

Den kinesiska ekonomiska boomen används som ytterligare ett vapen mot tibetanerna: de som blir kineser får del av kakan, medan de som väljer att förbli tibetaner blir utan.

Kinas 'slutgiltiga lösning' på den tibetanska frågan verkar kunna genomföras, då hela världen gärna understödjer Kina ekonomiskt för den kortsiktiga vinstens skull.

Den förträfflige mästaren Lin Yutang.

Denne undervärderade filosof, som vi bara inlett studerandet av, har varit kanske 1900-talets främsta vittra representant för Kina. Han slog igenom på 30-talet med

"Konsten att njuta av livet", en liten filosofisk bok fylld av kinesisk praktisk visdom och goda råd om hur man rätt skall leva. Men egentligen är hans omedelbart föregående bok "En kines om Kina" intressantare och mer informativ och detaljerad: här finns hela den urgamla kinesiska levnadsvisdomen företrädd och koncentrerad av en modern kines kanske mera i Lao-Tses anda än i Konfucius, ty Konfucius vågar han kritisera (oss emellan sagt: med all rätt,) medan han inte har ett enda negativt ord att säga om den oöverträffbare livsgenomskådaren Lao-Tse.

Den som upptäckte Lin Yutang och gjorde det möjligt för honom att slå igenom i västerlandet var naturligtvis den i Kina födde och uppväxte Pearl Buck, som ju också slog igenom på allvar på 30-talet. Hon upptäckte "En kines om Kina" och sade: "Äntligen en kines som gör Kina full rättvisa och inte bara okritiskt följer med i de kinesiska modeströmningarna!"

Det är det som är det värdefulla med Lin Yutang: han tänker själv och manar andra att göra detsamma. Han är inte lättillgänglig, han är snarare svårläst än lättsmält, och mycket kan man finna att invända mot honom. Men i grunden är han oantastligt förnuftig, och man kan inte frångå honom hans oerhörda betydelse som Kinas främste humanist i detta århundrade.

Mest ansedd är han för sina filosofiska böcker om kinesisk kultur, men han skrev även ett antal romaner - troligen för att även tjäna pengar. Hans liv följer sedan samma tendens som Pearl Buck: att med brustet hjärta fullständigt ta avstånd från kommunistregimen i Peking.

Kulturkalender, februari 1998.

1 : Muriel Spark 80 år.

3 : *Alvar Aalto* 100 år.

4 : Ida Lupino 80 år - en tid gift med Errol Flynn.

- Alice Cooper 50 år - borde pensioneras.

- Ceylons självständighet 50 år.

5 : Joris Karl Huysmans 150 år.

8 : Jules Verne 170 år.

9 : Brendan Behan från Irland 75 år, (söp ihjäl sig).

- Aeroflot 75 år.

10 : *Bertolt Brecht* 100 år, schweizisk medborgare fastän han bodde i Öst-Berlin.

- 100-årsminnet av Dame Judith Anderson.

- 75 år sedan Wilhelm von Röntgen dog.

12 : Franco Zeffirelli 75 år.

13 : Fjodor Sjaljapin 125 år.

- Kim Novak 65 år.

- Oliver Reed 60 år.

15 : Jeremy Bentham 250 år.

19 : Polacken Nikolaj Kopernik, känd som Copernicus, 525 år. Han dog innan inkquisitionen hann sätta åt honom för att han försökte inbilla folk att jorden kretsade runt solen.

24 : *The Flying Scotsman* 75 år.

26 : Fats Domino 70 år.

- Den Andra Franska Republiken 150 år.

27 : Sir Hubert Parry (*kompositören av 'Jerusalem'*) 150 år.

- 65 år sedan nazisterna brände ner *der Reichstag* för att ge socialisterna skulden.

28 : Vincente Minelli 85 år.

Vi beklagar å det innerligaste att vi i förra numret försummade Vladimir Vysotskijs 60-årsdag den 25.1, vilket samtidigt råkade vara 20-årsdagen efter hans död. Lyckligtvis firades detta icke desto mindre hemma i Ryssland, där han är en etablerad och odödlig kultfigur - med all rätt, ty han slår idioter som Elvis Presley och Bob Dylan med otaliga hästlängder och kan egentligen nästan bara jämföras med sådana som Leslie Howard, Gösta Ekman och Lord Byron.